

Осъществи се най-сетне отдавнашната мечта за подобен сборник. Обединени са в един том очерците за жизнената и творческа съдба на загиналите във войните писатели, заедно с оцелелите техни творби. Скъпите нам „покойници“ изживяват бурно както ентузиазма, така и трагизма на съдбоносните години на войните, водени от народа ни. И макар с различен характер, тези войни пробуждат решителни чувства и размисли у творците. С усета си на обречени те поставят съдбата на народа над всичко, макар и до мозъка на костите си да съзнават жестокостите, които носи демонът на войната...

Действително повечето от тях не са имали време да обработват текстовете си и творбите им са запазили грапащините на неотразимия бит на войната. Но са запазили и неотразимата смелост на творците, както и тяхното чисто сърдечие. Те са имали мъжеството пряко да записват бликналите възвращения, без да се съобразяват с литературните канони. Бързали са да споделят всичко, което е напирало в душите и в разума или е блеснало в прелестните им зеници...

Така чрез изстраданото над белия лист те ни правят съпричастни на своята драма, с всичките нюанси на родолюбивите им пориви, на горчивите им разочарования и на болката от жестоката им раздяла с човеколюбивите илюзии. Изживяванията им са пределно ясни и искрени. Бих добавил — съгreti с тревожна простота. Те сякаш напешват своите новооткрити истини и съкровено ги доверяват на близки и любими люде. Когато днес съпребиваваме техните изповеди, доразкриваме гамата от казаното и разбираме техните горести и драматични сблъсъци с жестоката военна реалност; доразширяваме предсмъртните им предчувствия и таените им човешки завещания...

Онова, което органично свързва поместените текстове и ги извисява, е мелодията на дълга към родината, на нежната им и сурова обич към народа, на помраченото им човеколюбие. Не на последно място — и на крепката им надежда, че народът ни най-сетне ще се обедини, а Родината — ще приюти в едно гнездо прокудените и насила отлъчени скъпи свои синове и дъщери...

Жертвеният принос на загиналите писатели запълва така наричаната доскоро „мъртва ивица“ в родната ни литература. „За тебе те умряха“ е вече творчески факт, чрез който се реабилитират тези писатели не само като „незайнати войни“, както се изразяват съставителите, а и като творци. Някои от тях ще заемат и заслуженото си място в литературната ни история.

Както се знае, високопатриотичната идея за създаването на тази оригинална „антология“

не принадлежи на съставителите. Тя битувала още от края на 30-те години. Въпреки дистанцията на времето обаче заслугата на съставителите не бива да се подценява. Те не само най-остро са усетили благородната същност на подобно начинание, но го и реализират...

Чрез съдържанието на тази тематична „енциклопедия“ съвременникът се сроява със съдбата на тридесет и един литературни работници, държали сабата и перото по фронтовете на Балканската, Междусъюзническата, Първата и Втората световна война. Тези поети, белетристи и литературни критици имат различна творческа съдба. Колкото и светостатствено да е, но е факт, че в миналото, а доскоро и в наше време народът ни „оплака“ само седмина като духовни избраници — майстори на перото: Стамен Пенчев, Илия Иванов-Черен, Страшимир Криничев, Владимир Мусаков, Димчо Дебелянов, Матвей Вълвев и Иван Хаджийски. Приема ги с обич и съчувствие. — Но защо са забравени останалите двадесет и четирима? Този въпрос възниква съвсем закононо. Той е стоял с нуждата остро и пред съставителите, които доверяват творческото си безпокойство в своето послесловие — „Среди се малък и велик“: „Най-грубата „статистика“ потвърждава, а и доразширява изричаната неведнъж метафора, че ние сме страна на убитите поети. Защото освен поети войните отнемат на България и ведокарай осъществяват белетристи, критици, публицисти, художници, музиканти, журналисти. . . Не пишеха ли всички те една книга — книгата на българската култура, — където и малки, и големи имат своето място, а наш дълг е да издирваме загубените й страници. Оттук дойде убеждението ни за необходимостта от едно възкресяване, от напомняне за житейския им подвиг, останал едва ли не само в колоните на смъртните списъци.“ (с. 307).

Споделено откровено, съдбата на останалите 24-ма е по-малко известна, за да не кажа — непозната дори и за специалистите. Защото мащабна знаят малко повече за тях освен имената им. Само в Отечествената война например загиват Огнян Железов, Нено Йотов Ненов, единствената у нас поетеса партизанка Стоянка Карабойчева, подполковник Стефан Халачев, Русин Минчев Русев, Никола П. Петров, Михаил Д. Антонов, Асен Ведров (Асен Ив. Шурдов). Положително списъкът е непълнен. По-малко са известни имената и на другите, загинали в миналите войни — Август Розентал, Камен Пламен (Петър Стоянов), Кирил Гюлеметов, Борис Смилев, Бойчо Липовски, Пепо (Владимир Попанастасов), поручик Христо Донов, Александър Константинов, Михаил Летов, Христо Витков, Алберт Гечев, Стоян Шакле, Паскал Михов, д-р Никола Ихчиев, Ангело Пизи (Ангел Младенов),

Георги Стоянов. . . Но нито първите, нито вторите заслужават да бъдат забравени и отклонени от пантеона на безсмъртните.

Със съдействието на авторския колектив съставителите дават точен отговор на поставения въпрос: „заслужават ли те това забвение“ (с. 307). Наистина отговорът е колективен и научно защитен с активното участие на литературните критици Алберт Бенбасат, Йордан Каменов, Надежда Александрова и литературните работници Румяна Пашалийска, Димитър Колев, Мария Овчарова, Катя Попова, Кръстьо Ивайлов, Венета Петрова, Любка Крумова и Круна Реданска. Добросъвестно, с чувство за отговорност и висока възпитателност всички те търсят мястото на тези писатели в литературния процес; дият сходства и различия с познати творби; спорят с традиционни отрицания и вярно очертават „цената“ на загиналите таланти. Някои от тях са били в обкръжението на светицата като

Л. Милетич, В. Благоева, Кр. Сарафов, П. Перковски, Елин Пелин, Д. Подвързачов, Н. Лилев, Ил. Бешков, В. Пундев, Ал. Божинов, Ив. Мърквичка, Ран Босилек, Чудомир, Чичо Стоян, Д. Немиров, Т. Г. Влайков, Н. В. Ракинни, д-р К. Кръстев, А. Страшимиров, Т. Траянов, Вл. Василев, Хр. Смирненски, Т. Павлов, Хр. Радевски, С. Гановски. . .

Запазените ярки страници на покосените от войните писатели, докосващи народопсихологията и националната ни съдба, ни заставят дълбоко да осмислим какво е загубила родната ни литература. Сборникът „За тебе те умряха“ постига своята цел, като документира и отношението на нашата съвременност към нравствения максимализъм на загиналите писатели, които и днес призовават живите да са в творческа атака.

Христо Йорданов

“STUDIA SLAVICA MEDIAEVALIA ET HUMANISTICA. RICCARDO PICCHIO DICATA. I, II”. Roma, 1986, 841 p.

Преди две години световната славистика отбеляза 40-годишнината от научната дейност на изтъкнатия изследовател проф. д-р Рикардо Пичио. Той се нарежда сред най-продуктивните наши съвременници, които са се посветили на сравнителни и специални проучвания по славянска филология. Проф. Р. Пичио е автор на повече от десет книги и множество отделни студии и статии, в които са разглеждани разнообразни проблеми на славянските литератури. Сред тях се открояват особено тези, които засягат въпроси, свързани с българската средновековна книжовна школа. За съвременната медиевистика са извънредно ценни оригиналните му научни приноси както за теоретичното осветляване на редица дискуссионни проблеми, така и при непосредствения анализ на литературните паметници. За цялостната си научна дейност проф. Р. Пичио бе удостоен с международната Кирило-Методиевска награда през 1984 г., избран е за чуждестранен член на Българската академия на науките (1981) и за почетен доктор на Софийския университет „Климент Охридски“ (1988).

Богатото съдържание на сборника “Studia slavica mediaevalia et humanistica”, издаден в чест на видния славист за юбилей, отразява неговата многостранна дейност в различни области на филологията (историколитературни и сравнителни проучвания върху полската, руската и българската книжовна традиция от IX до XIX в., анализ на най-старите славянски писмени паметници, славяно-романски студии и т. н.) и свидетелства за широкия отзвук на редица плодотворни идеи на учения сред значителен кръг специалисти от цял свят. В двата тома на сборника са включени внушителен брой статии (шестдесет и четири), които по тематика, по изследователски подход и

по същина на концепциите представляват ярко признание за научното творчество на проф. Р. Пичио.

Сборникът се открива от библиографски профил на проф. Р. Пичио (автор Х. Голдблат), в който се проследяват основните насоки в неговите проучвания и се прави изчерпателен преглед на отпечатаните студии, статии, рецензии, енциклопедични материали и т. н. Подчертани са приносните му постановки за факторите при формирането на националните славянски литератури, за специфичните белези на езиково-религиозната общност на православните славяни (Slavia orthodoxa) през средновековието, за структурата на старите славянски текстове като съвкупност от ритмико-синтактични и семантични единици и др., широко дискутирани от учените слависти и придобили авторитета на основа за нови изследвания.

Статияте, които засягат въпроси на средновековната българска литература, са едни от преобладаващите по брой в сборника. Сред тях изтъкват редица приноси, съдържащи нов поглед върху известни и проучвани старобългарски произведения или въвеждащи в научно обръщение неизвестни текстове. Дискуссионен характер има статията на М. Капалдо „Общо и оригинално в „Екзарховата“ хомилия за евангелист Йоан“, в която като извод от сравнителния анализ на текста на хомилията „Паки намь. . .“ и гръцки извори се подлага на съмнение авторството на Йоан Екзарх; допуска се, че хомилията е съставена от неизвестен славянски (български) преводач компилатор. Преоценка на съществуващи становища се излага в статията на А. Джамбелука-Коссова „Принос към изучаване на ръкописната традиция на „Похвално слово за Кирил“